

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ. ПЕРЕВАГИ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ

В статті досліджуються питання про реформування державного загальнообов'язкового соціального страхування шляхом введення в дію єдиного соціального внеску, відповідно до постанов Кабінету Міністрів України та Закону України. Наведено визначення ЄСВ, його нарахування, термін сплати та штрафні санкції до платників внеску у разі недотримання правил чинного законодавства. Також наведено приклад реформування соціального страхування в інших країнах. Ключові слова: єдиний соціальний внесок, Пенсійний фонд України, страхові фонди, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державний реєстр соціального страхування.

В статье исследуются вопросы о реформировании государственного общеобязательного социального страхования путем введения в действие единого социального взноса, в соответствии с постановлениями Кабинета Министров Украины и Закона Украины. Приведены определения ЕСВ, его начисления, срок уплаты и штрафные санкции к плательщикам взноса в случае несоблюдения правил действующего законодательства. Также приведен пример реформирования социального страхования в других странах. Ключевые слова: единый социальный взнос, Пенсионный фонд Украины, страховые фонды, общеобязательное государственное социальное страхование, государственный реестр социального страхования.

This article investigates the issue of reforming the state compulsory social insurance through the introduction of the single social payment, in accordance with the regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Law of Ukraine. Shows the determination of SSPs, it charges, the term of payment and penalties to the contributors in the case of non-compliance with current legislation. Also an example of reform of social insurance in other countries. Keywords: single social contribution, the Pension Fund of Ukraine, insurance funds, the obligatory state social insurance, the state register of Social Insurance.

Постановка проблеми. Однією з умов прийняття України в Європейський Союз є формування стабільної ринкової економіки, яка містить ефективну систему соціального захисту населення, яка не може повноцінно функціонувати без розвитку державного соціального страхування. Програма соціального страхування передбачає не тільки грошові виплати громадянам, які втратили роботу, постраждали від нещасних випадків на виробництві, а й створює економічно-правові умови для стимулювання ефективної роботи. Вперше в Україні процес формування системи загальнообов'язкового соціального страхування почався в 1998 році, за цей період було сформовано нормативну правову базу соціального страхування. Йшли роки і українська система соціального страхування потребувала подальшого удосконалення. Так 8 липня 2010 року на шістдесят дев'ятому засіданні Верховної Ради України було прийнято законопроект «Про єдиний соціальний внесок», який частково вступив в дію 1 січня 2011 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В країнах з стабільною розвинутою економікою досить чітко прописані всі права та обов'язки громадян, щодо соціального страхування, держава в спроможності надати соціальну допомогу верстам населення, які цього потребують. Тому в країнах з ринковою економікою

та демократичним устроєм вчені приділяють більшу увагу проблематиці системи соціального страхування. Значний внесок у становлення та розвиток державного соціального страхування зробили іноземні вчені, зокрема К. Еспін-Андерсен і Дж. Е. Кольберг, вони придержувалися думки, що соціальна політика - це один із методів державного регулювання, що носить назву "держава загального добробуту" [10], поняття "соціальна політика" було запроваджене в науковий обіг видатним французьким теоретиком утопічного соціалізму - Ш. Фур'є, та інші науковці такі як, канадський вчений Т. Ганслі, німецький дослідник В. Зомбарт. М. Вебер та ін.

Дослідженню питань реформування, вдосконалення державного соціального страхування, надходження та використання ресурсів соціального страхування присвячені праці вітчизняних та російських учених: Є. О. Максимчук [8], У. Я. Садова, Л. Б. Баранник [4], Е. М. Лібанова [9], Л. М. Бабич [3], О. В. Макарова та ін., деякі вчені приділяють увагу функціонуванню фондів соціального страхування, а саме: А. М. Колосок [6], В. С. Бастричев, О. В. Белінська [5] та ін.

Мета статті. Метою статті є визначення суті єдиного соціального внеску, доцільність впровадження його в страхову систему України, переваги нововведення, порівняти досвід країн, які вже ввели ЄСВ.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1]. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків підприємств, громадян, бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, а також створенням мережі державних, приватних закладів для догляду замалозабезпеченими та непрацездатними громадянами країни.

В ХХІ ст. ребром постало питання щодо реформування соціального страхування в Україні і вже восени 2002 року розглядався законопроект "Про єдиний соціальний внесок", у 2003 р. – у законопроекті "Про єдиний соціальний внесок і адміністрування збору і обліку єдиного соціального внеску". Але в цих проєктах досить багато було протиріч, неточностей тому вони не були реалізованими і було прийнято рішення на деякий час припинити реформування державного соціального страхування, поки не будуть внесені зміни до законопроектів. І вже у 2006 році з'явився проєкт Закону України "Про систему збору та обліку єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", довгий час навколо нього велися дискусії і зі всіма доповненнями та змінами законопроект був затверджений Президентом України 8 липня 2010 року.

У зв'язку з реформуванням пенсійної системи України та системи соціального страхування з 1 січня 2011 року вступив в дію Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (крім пп.8 ч.1 ст.1, пп.7,8 та 9 ч.2 ст.6, абз.2 пп.1 ч.3 ст.20, які наберуть чинності з 01.01.2014року), відповідно до якого передбачається: впровадження єдиного

соціального внеску який буде сплачуватися до існуючих чотирьох фондів; єдиний внесок не входить в систему оподаткування, а податкове законодавство не регулює порядок його нарахування, обчислення та сплати; державний реєстр соціального страхування ведеться Пенсійним фондом та складається з реєстру за страхувальників та реєстру страхових осіб; відсоток єдиного внеску, який буде нараховувати роботодавець на фонд оплати праці найманих працівників залежить від класу професійного ризику виробництва; застосування, територіальним органом Пенсійного фонду, штрафні санкції до платника єдиного внеску.

Згідно статті 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» *єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування* – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [2].

Відповідно до Закону на Пенсійний фонд України покладено обов'язок вести облік платників єдиного внеску, забезпечення збору та ведення обліку страхових коштів, розподіл внесків до фондів соціального страхування, контроль за повнотою та своєчасністю їх сплати та ведення Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

При визначенні розміру єдиного соціального внеску для роботодавців враховуються кошти на чотири існуючі види соціального страхування, а для найманих осіб - на три види страхування (крім страхування від нещасних випадків), які будуть розподіляються між відповідними фондами.

Єдиний соціальний внесок нараховується в національній валюті (у гривнях) у межах максимальної суми заробітку (доходу) — 15 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Мінімальний розмір внеску обчислюється, виходячи з мінімальної зарплати, що діє в місяці (таб.1), на який нараховують зарплату, дохід.

Таблиця 1

Розмір мінімальної заробітної плати на 2011 рік

	з 01.01	з 01.04	з 01.10	з 01.12
Мінімальна заробітна плата (грн)	941	960	985	1004

Розмір нарахування єдиного внеску залежатиме від класу професійного ризику виробництва, встановленого для роботодавця, який визначається Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, за основним видом його діяльності. Законом передбачено 67 класів ризику та відповідно стільки ж відсотків до кожного виду ризику, починаючи з 36,76 % (1 клас) і закінчуючи 49,7 % (67 клас). Для бюджетних установ передбачена окрема ставка для нарахування — 36,3%.

Платники єдиного внеску зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за відповідний базовий звітний період, не пізніше 20 числа місяця, що настає за базовим звітним періодом [2].

Варто зазначити, що розміри внесків не є остаточними, оскільки, як визначено у п. 28 ст. 8 Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», пропозиції щодо змін розміру єдиного внеску вносяться Кабінетом Міністрів України одночасно з проектом закону про Державний бюджет України на наступний рік.

Також Законом передбачено штрафні санкції, які може накласти територіальний орган Пенсійного фонду на платника ЄСВ, наприклад за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску накладається штраф у розмірі 10% своєчасно не сплачених сум; за неналежне ведення бухгалтерської документації, на підставі якої нараховується єдиний внесок, накладається штраф у розмірі від 8 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності, передбаченої Законом, територіальним органом Пенсійного фонду накладається штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та інші штрафні санкції, які не суперечать чинному законодавству.

Із запровадженням Закону зменшується навантаження на роботодавця, пов'язане з адмініструванням сплати страхових внесків.

До 1 січня 2011 року підприємству щоб, почати свою діяльність, необхідно було пройти державну реєстрацію, реєстрацію в органах податкової інспекції та зареєструватися в 4 фондах соціального страхування (Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонд соціального страхування від нещасного випадку), а з набраттям чинності Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» підприємству (або для фізичних осіб підприємців) потрібно лише зареєструватися в органах Пенсійного фонду як платник єдиного соціального внеску.

Також з впровадженням в дію ЄСВ скоротилася трудомістка та «паперова» робота бухгалтера, тепер при утриманні та нарахуванні заробітної плати бухгалтер підприємства нараховує та утримує лише один єдиний соціальний внесок, а не чотири як це робилося раніше і вже не потрібно стояти чотири різних черги для того, щоб здати звіти замість цього буде один єдиний платіж – єдиний соціальний внесок.

Тепер підприємство буде перевірятися тільки одним фондом (Пенсійний фонд), а не кожним з чотирьох фондів окремо. З впровадженням єдиного соціального внеску деякі підприємства не зможуть ухилитися від сплати внесків до Пенсійного фонду, як це було раніше.

З 1 січня 2014 року заплановано впровадження посвідчень застрахованої особи. Посвідчення являє собою спеціальний документ у вигляді електронної смарт-картки з візуальними персоніфікованими ознаками, що забезпечує

документування, зберігання і використання індивідуальної інформації про придбані права у сфері загальнообов'язкового державного соцстраху [2].

Підсумовуючи наведене можна сказати, що для України введення ЄСВ – це перший за скільки років зроблений крок у системі реформування державного соціального страхування, поки що роботодавці та працівники повністю не оцінили всі за і проти нововведення.

Але як показує практика інших країн, у питанні реформування соцстраху, деякі перетворення так і не увінчались успіхом. Яскравим прикладом невдалого функціонування єдиного соціального внеску можна навести на прикладі Російської Федерації, де впродовж декількох років діяв єдиний соціальний податок. За період дії цього податку, в якому були об'єднані страхові внески за усіма видами соціального страхування та бюджетні кошти на соціальне забезпечення, значно зріс та з кожним роком ставав все більш загрожуючий дефіцит Пенсійного Фонду РФ, у фондах соціального страхування не вистачало коштів для підвищення розмірів страхових виплат застрахованим особам.

Такий підхід у державній соціальній політиці зазнав поразки, у зв'язку з чим Уряд РФ, затверджуючи Концепцію довгострокового соціально-економічного розвитку Росії до 2020 року, прийняв рішення ліквідувати єдиний соціальний податок з 1 січня 2010 року тому що ЄСВ тяжко контролювати в період економічної кризи.

Висновки. Введення єдиного соціального внеску значно полегшує життя роботодавцям та підприємцям у частині адміністрування нарахування та сплати внесків на пенсійне та соціальне страхування. Проте, якщо звернути увагу на ставки, які встановлюються, наприклад, для підприємців на спрощеній системі оподаткування, то знову збільшується сума, яку підприємець повинен сплачувати щомісяця. Беручи до уваги негативний досвід Росії, урядовцям поки не пізно треба замислитися на раціональності та ефективності введення ЄСВ. Але на думку фахівців реалізація законопроекту дозволить: забезпечити прозорість фінансових потоків для суб'єктів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування та додаткові надходження страхових коштів за рахунок розширення бази сплати страхових внесків, виведення заробітної плати з тіньового сектору за рахунок кращого контролю, більш раціонально використовувати кошти соціального страхування за рахунок уникнення дублювання страховими фондами функцій, також вони сподіваються, що ЄСВ допоможе переорієнтувати функції та структури фондів соціального страхування на роботу із населенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Затверджена Верховною Радою України 28.06.96. №254к/96-ВР//Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30.
2. Закон України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” №2464-VI, 08.07.2010.
3. Бабич Л. М. Оптимізаційна модель фінансового механізму соціального страхування України [Текст] / Л. М. Бабич, Л. І. Васечко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 1 (91). — с. 158–169.

4. Баранник Л. Б. Проблеми впровадження єдиного соціального внеску в Україні [Текст] / Л. Б. Баранник // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2007. – № 2 (18). – с. 10–17.
5. Белінська О.В., Бастричев В.С. Соціальне страхування: особливості розвитку [Текст] //Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами: економічний і соціальний аспекти. Збірник статей та доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (14-15 травня 2009 р.). – 2009. – Т.2. – с. 16-18.
6. Колосок А.М. Соціальне страхування в контексті становлення соціального діалогу [Текст] //Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №3(81). – с. 129-134.
7. Логачова Л. До питання запровадження єдиного соціального внеску в Україні [Текст] //Л. Логачова // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 6. – с. 13–18;
8. Максимчук Є.О. Підвищення ефективності функціонування соціального страхування шляхом введення єдиного соціального внеску [Текст] //Наукові праці НДФІ. – 2009. - №14(45). – с. 102-110.
9. Національна система загальнообов'язкового державного соціального страхування: сучасні проблеми та стратегія розвитку [Текст] / Е. М. Лібанова, В. М. Новіков, О. В. Макарова, У. Я. Садова, Н. І. Андрусишин ; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України ; відп. ред. Е. М. Лібанова. — К., 2006. — 179 с.
10. Создавая социальную демократию. Сто лет социал-демократической рабочей партии Швеции. [Текст] - М., 2001. - с. 75 - 87.